

Euroopa horisont

horisontaalsed reeglid ja põhimõtted

Olulisemad horisontaalsed reeglid ja põhimõtted

- **Avatud teadus** (Open Science)
- **Tulemuste levitamine ja kasutamine ning kommunikatsioon** (Dissemination, Exploitation and Communication)
 - Intellektuaalomandi õigus (IPR)
- **Eetikanõuded** (Ethics aspects)
 - Tehisintellekt (AI)
- **Turvalisusega seotud nõuded** (General security requirements)
- **Sooline võrdõiguslikkus ja kaasavus** (Gender equality and inclusiveness)
- **Sotsiaal- ja humanitaarteadused ning kunstid** (Social Sciences and Humanities)
- **Olulise kahju ärahoidmise põhimõte** (Do no Significant Harm principle)
- **Sotsiaalne innovatsioon** (Social innovation)
- **Rahvusvaheline koostöö** (International cooperation)

Avatud teadus

Open Science

Avatud koostöö ning **süsteemiline teadmiste ja vahendite jagamine** protsessi võimalikult varajases etapis ja võimalikult laialdaselt
Eesmärgiks on T&I **kõrgem kvaliteet** ja suurem **efektiivsus**

- Eristatakse
 - **Kohustuslikke avatud teaduse praktikaid**, nt avatud juurdepääs teadus-publikatsioonidele, andmetele, mudelitele jne; [FAIR põhimõtete](#) järgmine; andmete jagamine „nii avatult kui võimalik, nii suletult kui vajalik“; vajalik info ja ligipääsud jagatu valideerimiseks; andmehaldusplaan
 - **Soovituslikke praktikaid**, nt muud avatud teaduse praktikad nagu eelregistreerimine, preprintid; sidusrühmade kaasamine teadmusloomesse
 - Vastavaid tegevusi tuleb kirjeldada taotluse *Excellence* (metoodika) ja *Implementation* (ekspertiis/kogemused) osades
- Projekti elluviimise faasi nõuded MGAs ([AGAs](#)) ja taotlusvooru infos
 - Taotlemise faasi detailid [HEU Programme Guide](#)-s
 - Vt ka <https://etag.ee/tegevused/avatud-teadus/avatud-teadus-euroopa-horisondis/>

Tulemuste levitamine ja kasutamine ning laiem kommunikatsioon

Dissemination, Exploitation and Communication

- Projekti mõju suurendamiseks on selle elluviijatele seatud kohustus projekti **avalikult tutvustada** ja selle **tulemeid levitada, tagamaks nende võimalikult laialdast kasutust** nii projekti jooksul kui ka peale projekti lõppu
- Kui projekti tulemused ei ole leidnud kasutust, tuleb aasta peale projekti lõppu **luua tulemitele ligipääs läbi Horizon Results Platformi**
- Taotluses esitatakse esialgne **tulemuste levitamise ja kasutamise ning kommunikatsiooni plaan**
 - projekti 6. kuul esitatakse detailsem plaan, mida täiendatakse läbi terve projekti perioodi (ja peale projekti lõppu)

➤ Vt ka https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/dissemination-and-exploitation-research-results_en

https://rea.ec.europa.eu/dissemination-and-exploitation_en

IPR

- Omand jm oskusteave, mis on loodud **enne projekti algust** ja mis on vajalik projekti elluviimiseks, kaardistatakse konsortsiumilepingu osana (list of background)
 - Mh lepitakse kokku selle kasutamise tingimused **nii projekti elluviimisel kui ka jätkutegevustes** (exploitation)
 - Grandilepingu järgi **kuulub vaikimisi loodu selle looja(te)le**
 - **Konsortsiumilepingus** lepitakse kokku täpsemad detailid
 - Mitme partneri ühise omandi korral on vaja sõlmida **eraldi leping (Joint Ownership Agreement)**
 - Projekti käigus loodu **tuleb asjakohaselt kaitsta**
 - **Intellektuaalomandi strateegia** on osa taotlusest. Taotluses võiks kaardistada loodava omandi ja selle kaitsmise viisi või tuua välja põhjused, miks kaitsmine ei asjakohane
 - **NB! projekti andmete ja tulemuste levitamine peab olema kooskõlas intellektuaalomandi kaitsmise plaaniga**
 - Projekti lõpus tuleb esitada **Results ownership list**
 - Avaliku hädaolukorra klausel – rahastaja õigus mitte-eksklusiivsele litsentsile hädaolukorrale reageerimiseks (nt pandeemiate, terrorirünnakute, looduskatastroofide korral)
- Vt ka [Your Guide to Intellectual Property Management in Horizon Europe](#)
- IP Helpdesk webinar [IP in EU funded Projects/HEU](#)

Eetikanõuded

Ethics aspects

Eesmärk on luua ja säilitada usaldust teaduse ja innovatsiooni vastu

Eriline tähelepanu järgmistel printsiipidel:

- proportsionaalsuse põhimõte
- õigus privaatsusele
- õigus isikuandmete kaitsele
- õigus isiku füüsilisele ja vaimsele puutumatusse
- õigus mittediskrimineerimisele
- vajadus tagada keskkonnakaitse
- vajadus tagada inimeste tervise kaitse kõrge tase

Eetikanõuded

Ethics aspects

- Ei rahastata teadustegevusi, mis on **keelatud kõigis liikmesriikides**
- Ühtegi tegevust ei rahastata liikmesriigis, kus selline tegevus on keelatud
- Kõik peavad täitma **eetikaaspektide enesehindamise** tabeli taotluse A osas (nt inimosalejad, isikuandmed, mitte-EL riikide kaasamine, keskkond & tervis ja ohutus, AI kasutamine või arendamine)
- Oluline on kaardistada **kõik eetika-aspektid, käsitleda neid taotluses ja selgitada piisava põhjalikkusega lähenemise viise**
 - Vt ka [How to complete your ethics self-assessment](#)
 - [Identifying serious and complex ethics issues in EU-funded research](#)
 - <https://etags.ee/uritus/eetikanouuded-euroopa-horisondis/>

Tehisintellekt (AI)

Eristatakse kahte taset:

- AI kasutamine **taotluse ettevalmistamisel**
 - AI kasutamine, arendamine ja/või juurutamine **projekti elluviimise käigus**
- Taotlusvormis tuleb märkida, kui taotluse koostamisel on AI-d kasutatud
 - Taotluse koostamise käigus tuleb läbi teha enesehindamine (eetika-küsimustiku raames)
- Projekti elluviimise etapi nõudeid käsitletakse juhendmaterjalis „[Ethics By Design and Ethics of Use Approaches for Artificial Intelligence](#)“

Turvalisusega seotud nõuded

General security requirements

- HEU projekte ellu viies on kohustus järgida kohaldatavaid julgeolekueeskirju ja eelkõige eeskirju, mis käsitlevad salastatud teabe kaitset loata avaldamise eest. Sealhulgas tuleb järgida kõiki asjakohaseid ELi ja siseriiklikke õigusakte
- Kõik taotlejad täidavad taotlusvormi osana tabeli „Security Issues Table“. Vastava märkega taotlusvoorudes osalemisel tuleb esitada täiendav põhjalikum info
- Esitatud info põhjal otsustatakse edasised kontrollisammud, mille tulemusena võidakse projektile seada täiendavaid nõudeid. Lähtuvalt info tundlikkusest ja/või meeskonna puudulikest kompetentsidest võidakse teha otsus projekti mitte rahastada

Sooline võrdõiguslikkus ja kaasavus

Gender equality and inclusiveness

Eesmärgiks on **kaotada sooline ebavõrdsus** ja sellega seonduv sotsiaalmajanduslik ebavõrdsus teadus- ja innovatsioonisüsteemides, sh tegeledes alateadlike eelarvamuste ja süsteemsete struktuuritõketega

HEUs kolmel tasemel:

- **Soolise võrdõiguslikkuse kava** kohustus avalikele asutustele, teadusasutustele ja kõrgkoolidele
- Vaikimisi on kohustuslik integreerida **soo-aspekt teaduse ja innovatsiooni sisusse** (kui taotlusvooru kirjelduses pole öeldud, et see kohustus ei kehti)
 - Kohustus taotluses kirjeldada. Kui see pole projekti seisukohast relevantne, siis põhjendada
 - Hinnatakse hindamiskriteeriumi *Excellence* all
- **Soolise tasakaalu eesmärk**, sh soovitus püüelda tasakaalu poole projektidesse kaasatavate teadlaste osas (üks paremusjärjestuse kriteeriumidest, kui on võrdse hindegaga taotlused)

Sotsiaal- ja humanitaarteadused ning kunstid

Social Sciences and Humanities

- SSH integratsiooni eesmärk on **parandada ja tõhustada keerulistele ühiskondlikele probleemidele lähenemist ja reageerimist**
- Kui see on asjakohane, peaks teadus- ja innovatsiooniahel hõlmama koostööd erinevatelt SSH erialadelt (nt sotsioloogia, majandus, psühholoogia, politoloogia, ajalugu, kultuuriteadused, kunst)
- Osades taotlusvoorudes on see nõudena eraldi välja toodud (nn *SSH-flagging*). Kui konsortsium leiab, et nende projektis pole SSH hõlmamine siiski asjakohane, tuleb seda põhjendada
- Muudel juhtudel saavad taotlejad ise määratleda, kas SSH on nende hinnangul antud projekti puhul relevantne või mitte

Olulise kahju ärahoidmise põhimõte

Do no Significant Harm principle

Tegevus ei vasta olulise kahju ärahoidmise põhimõttele, kui tegevus kahjustab oluliselt:

1. kliimamuutuste leevendamist
 2. kliimamuutustega kohanemist
 3. vee- ja mereressursside kestlikku kasutamist ja kaitset
 4. ringmajandust, sealhulgas jäätmetekke vältimist ja jäätmete ringlussevõttu
 5. saastuse vältimist ja tõrjet, kui see suurendab märkimisväärselt saasteainete heidet õhku, vette või pinnasesse
 6. elurikkuse ja ökosüsteemide kaitset ja taastamist
- Võimalus taotluse B-osas selgitada, kuidas projekt on kooskõlas DNSH põhimõtetega.
 - Hindamisel võetakse arvesse üksnes juhul, kui see on taotlusvooru tekstis nii märgitud

Sotsiaalne innovatsioon

Social innovation

- Sotsiaalne innovatsioon puudutab uute toodete, meetodite ja teenuste väljatöötamist ühiskonna jaoks ja koos ühiskonnaga, kaasates nende kavandamise, väljatöötamise ja rakendamise kodanikke, ametiasutusi, ettevõtteid ja tööstust ning akadeemilisi ringkondi – Quadruple Helix.
- HEU-s on osa taotlusvoorusid nn *social innovation flagged*

Rahvusvaheline koostöö

International cooperation

- Rahvusvahelisteks koostööks loetakse koostööd selliste riikide asutustega, kes ei ole registreeritud **EL liikmesriigis** või EL liikmesriigiga seotud ülemere territooriumil
- **Üldjuhul on kolmandate riikide asutuste osalemine lubatud**, kui taotlusvoorus ei ole seatud piiranguid. EL poolset toetust saavad enamasti vaid EL liikmesriikide, HEUga assotsieerunud riikide ja madala ning keskmise sissetulekuga riikide osalejad
- Eraldi kategooria on **sanktsioneeritud riigid**, mille asutuste osalemisele võivad kehtida erinevad piirangud, nt Hiina IA voorudes, Venemaa ja Valgevene kogu HEUs, Ungari valitud asutused, kes ei saa EL poolset toetust

Täiendav info

- Taotlusvoorude info [Funding & Tenders portaalis](#) (ja tööprogrammis)
- **Üldised lisad*** ([General Annexes](#)) – mh nõuetele vastavuse, abikõlblikkuse, finants- ja tegevussutlikkuse määramise kriteeriume, hindamisemenetluse kirjeldust
- **HEU juhend** ([HE Programme Guide](#)) - mh soolõime, eetika, turvalisuse, tulemuste levitamise ja kasutamise ning kommunikatsiooni, olulise kahju vältimise ning avatud teaduse põhimõtted. HEU juhend sisaldab palju juhiseid ja näpunäited taotluse koostamiseks
- **Online käsiraamat** ([Online Manual](#)) – praktilised samm-sammulised juhised
- **Mudelleping** ([MGA](#)) ja **kommenteeritud mudelleping** ([AGA](#))
- **EK veebinaaride salvestused** ja slaidid leiab [siit](#)
- **[IP Helpdesk](#)** – nõustamine, koolitused, juhendid
- Taotluste hindajate **[briifimise materjalid](#)** (working materials)